

ANÁLISE COMPARATIVA DE DICCIONARIOS BILINGÜES: O LAROUSSE COMPACT ESPAÑOL-FRANCÉS, FRANÇAIS- ESPAGNOL E O VOX ESENCIAL GALEGO-CASTELÁN, CASTELLANO-GALLEGO

REXINA R. VEGA
Universitat Autònoma de Barcelona

0. Limiar

En primeiro lugar quixera sinalar que as diversas reflexións e análises que se van desenvolver neste artigo son o froito da miña experiencia práctica como lexicógrafa no eido dos dicionarios bilingües. Valla esta aclaración para xustificar a elección de dúas obras, en aparencia dispares, como obxecto de estudo: *O Larousse Compact Español-Francés Français-Espagnol*¹ e o *Vox esencial Galego-Castelán Castellano-Gallego*².

Foi precisamente a miña participación no proceso de elaboración de ámbolos dous dicionarios a que me fixo concibir a utilidade dunha análise comparativa entre proxectos lexicográficos con linguas de tan diferente status, análise que, en última instancia, leva a cuestionar a existencia dun modelo estándar de dicionario bilingüe.

1. O dicionario bilingüe

Fronte ás obras monolingües, que explican os significados das palabras, os dicionarios bilingües ocúpanse unicamente da traducción entre dúas linguas. A súa finalidade é, xa que logo, a de ser un instrumento eficaz de codificación e descodificación que recolla a situación real de dous ámbitos lingüísticos. A necesidade de ofrecer un

¹ *Diccionario Compact Español-Francés, Français-Espagnol*, Paris, Larousse, 1995.

² *Diccionario Esencial Vox Galego-Castelán, Castellano-Gallego*, Barcelona, Bibliograf, 1997.

panorama o máis vivo e actualizado posible dos idiomas fai que os autores dun bo diccionario bilingüe estean á espreita ante calquera modificación que se produza nalgunha das linguas, convertendo a obra no mellor testemuño dunha época. O modelo para seguir é pois o do diccionario de uso ou descritivo, sen límites normativos, realizado coa linguaxe realmente empregada, sen que importe o nivel de lingua nin a duración no uso dos termos. O tipo de vocabulario recollido pertence ó estándar culto, urbano e actual, sen esquecer determinadas palabras técnicas e especializadas.

2. Os dicionarios bilingües en linguas non normalizadas: o caso do bilingüe galego-castelán, castellano-gallego

Cando afrontamos a tarefa dun bilingüe galego a necesidade de ofrecer unha visión real e actual do idioma bate contra a situación de inestabilidade da norma lingüística e a insatisfactoria normalización do galego en moitas das esferas que compoñen o contorno do falante. O obxectivo de proporcionar unha sensación de lingua viva ós lectores, escolares na súa maior parte, é moitas veces irrealizable. Ademais, o feito do alto grao de proximidade entre as linguas castelá e galega xunto coa convivencia de cultismos, semellantes ó español, a carón de solucións patrimoniais, fainos pensar inevitablemente nun perfil de usuario afectado por abundantes interferencias lingüísticas. Este feito, impensable en linguas coma o francés ou o español, demanda en ámbalas direccións do diccionario unha forte presenza de observacións de carácter gramatical e semántico, sen excluír as chamadas sancionadoras sobre expresións vixentes na fala pero, hoxe en día, rexeitadas pola norma lingüística como vulgarismos, dialectalismos ou barbarismos.

Como vemos, un diccionario bilingüe en galego difire daqueles en linguas consolidadas no seu dobre carácter normativo e de uso. O aspecto artificial ou forzado que en moitas ocasións presentan as traducións de vocábulos sentidos na outra lingua, o castelán neste caso, como naturais e frecuentes na fala esixe, se non se cae na tentación de simplificar as acepcións e eliminar rexistros lingüísticos, unha vontade de consenso e de aceptación das decisións da Institución, impoñendo ó lector un proceso de aprendizaxe da súa propia lingua.

3. *Análise comparativa*

Tras indicar os obxectivos xerais dun dicionario bilingüe e apuntar a especial problemática que a lexicografía galega presenta para cumprir ditos obxectivos, pasaremos agora a efectuar un cotexo entre as diferentes solucións adoptadas no proceso de elaboración dos dicionarios *Larousse* e *Vox*³.

Principiaremos por unha sucinta presentación do modo de organización do traballo lexicográfico en cada un dos dicionarios analizados.

3. 1. *Modo de organización do traballo lexicográfico*

No caso do Dicionario *Larousse* o traballo constou de varias fases con diferentes equipos de redactores. Primeiramente elaborouse un esqueleto en cada unha das linguas: francés e español. Este esqueleto non é outra cousa ca un texto monolingüe redactado por nativos no que se establece unha selección de entradas e se describen as diferentes acepcións que unha palabra poida ter, acompañadas de contextos que axuden á tradución e expresións idiomáticas de interese.

Velaquí un exemplo do texto monolingüe francés:

affaire *nf* 1. [question]

-

? ça c'est une autre affaire; une affaire délicate; une sale affaire; une affaire de goût

2. [situation intriquée]

-

? il ne voulait à aucun prix être mêlé à cette affaire

3. [marché avantageux]

-

faire une affaire

-

? j'ai fait une affaire en achetant cette voiture

une affaire en or

-

³ A partir de agora empregaremos unicamente o nome da casa editorial, Vox e Larouse para referirnos ós dicionarios estudados.

4. [entreprise]

-

? il dirige l'affaire depuis la mort de son père

— **affaires** *nfpl* 1. [activités publiques]

-

les affaires de l'État

-

les Affaires étrangères

-

? ministère

Como vemos, a entrada figura en letra grosa. A continuación infórmase da categoría gramatical. As distintas acepcións que posúe a palabra van separadas por un número e acompañadas por indicadores de sentido ou por rúbricas que axudan a coutar os significados. Os contextos que aparecen ó final de cada acepción serven como guía para os tradutores e poden ser colocacións (combinación de palabras máis ou menos fixas), unha breve explicación ou unha frase de exemplo. Completan a miúdo o artigo unha serie de sitem, é dicir unha combinación de palabras habituais que presentan algunha complexidade na súa traducción e, polo tanto, resultan útiles para o usuario estranxeiro. Existe tamén a posibilidade de que figure unha subentrada, é dicir unha unidade para traducir (palabra illada ou combinación de palabras) que dentro do artigo ten maior autonomía ca un sitem, xa que leva a súa propia categoría gramatical e introduce un sentido novo.

Sobre os textos monolingües francés e español traballaron os equipos de tradutores. Así establecéronse dous grupos de traballo: para o sentido francés-español tradutores do español ó francés, e para o español-francés tradutores de francés ó español.

A etapa que segue á traducción denomínase coordinación e nela decídese a estrutura final da entrada e trátanse as dúbidas de traducción que poidan aparecer.

O resultado definitivo, logo das achegas dos tradutores e dos coordinadores, sería o seguinte:

affaire *nf* -1. [gén] asunto *m*. -2. [question] cuestión *f*. **c'est l'affaire d'une minute** es cuestión de un minuto. -3. [marché avantageux] ganga *f*. **faire une affaire** hacer (un buen) negocio *m*; **une affaire en or** un negocio redondo. -4. COM negocio *m*. -5 [polémique] caso *m*. -6. *loc*: **avoir affaire à qqn** [traiter avec qqn] tener que

tratar con alguen; **j'en fais mon affaire** es cosa mía; **il aura affaire à moi** tendrá que vérselas conmigo; **faire l'affaire** bastar; **tirer qqn d'affaire** poner a alguen fuera de peligro.

—**affaires** *nfpl* -1. COMM negocios *mpl*. -2 [objets personnels] cosas *fpl*. -3. [activités publiques et privées] asuntos *mpl*; **les affaires de l'État** los asuntos de la Nación; **les Affaires étrangères** Asuntos exteriores; **se mêler de ses affaires** meterse en sus asuntos; **toutes affaires cessantes** de inmediato.

Como vemos, o proceso de traducción enriquece o artigo engadindo novas acepcións, exemplos de uso e locucións e mellorando a calidade dos indicadores contextuais.

No diccionario *Vox* o proceso de redacción foi sensiblemente diferente. En primeiro lugar cómpre ter en conta a competencia dos tradutores en ámbalas dúas linguas. O estatuto de cooficialidade do galego e o castelán ten como consecuencia un bilingüismo real que fai innecesaria tanto a distinción de grupos de traballo en cada sentido do diccionario como a elaboración dun esqueleto pormenorizado nas dúas linguas. Outro dos factores que marcou unha diferenza no proceso de elaboración foi o traballo directo en ordenador e non sobre papel, como sucedía no *Larousse*. Logo de escolmar a lista de palabras ou lemario que se ía traducir en ámbalas dúas linguas, elaboráronse unhas fichas cunha serie de etiquetas nas que se contemplaba toda a posible información do artigo:

ENTR =
FONE =
NUME =
CATG =
REXI =
TECN =
INDI =
TRAD =
EXEM =
TRAE =
COMB =
TRAC =
LOCU =
TRAL =
FRAS =
TRAF =
OBS =

Como podemos observar, as etiquetas corresponden a diferentes

informacións: a entrada ou lema, a transcripción fonética, o número de acepción, a categoría gramatical, o rexistro lingüístico, o tecnicismo ou abreviatura dun determinado campo semántico, o indicador de contexto, a tradución, o exemplo de uso, a tradución do exemplo de uso, a construción fixa, a tradución da construción fixa, a locución, a tradución da locución, a fraseoloxía, a tradución da fraseoloxía, e, por último, as observacións sobre algunha peculiaridade morfolóxica ou sintáctica.

Trala fase de tradución na que os redactores debían detectar o maior número de equivalencias que cada acepción do lema xeraba procedeuse a un labor de coordinación que asegurou a coherencia e a rigorosidade das propostas.

Vexamos un exemplo do traballo sobre as fichas:

ENTR = vez
NUME = 1
CATG = f.
TRAD = vez
NUME = 2
CATG = f.
INDI = turno
TRAD = vez, quenda
LOCU = a la vez
1TRAL = á vez
2TRAL = asemade
LOCU = a veces
1TRAL = ás veces
2TRAL = por veces
LOCU = de una vez por todas
TRAL = de vez

3. 2. *Criterios para a tradución*

Logo da presentación xeral do modo de organización do traballo abordaremos agora os criterios específicos que cada dicionario adoptou á hora da tradución, indicando o tipo de dificultades atopadas.

3.2.1. *Número de traducións*

No caso do dicionario *Larousse* os criterios de tradución tiveron en conta o carácter didáctico e de consulta da obra, procurando facilitar o manexo ó usuario. Para isto intentouse limitar ó mínimo o número de traducións para unha soa acepción. Así determinouse dar a

traducción máis adecuada, a que se puidese usar no maior número de contextos posible. No caso de engadir máis dunha traducción para unha entrada o equipo de redactores tiña que se preguntar se coa primeira traducción dada abundaría, se a segunda traducción era o suficientemente corrente e, no caso de que o fose, se a segunda traducción era intercambiable coa primeira. Como vemos o obxectivo básico no Larousse era acadar o maior rigor no mínimo espazo, evitando a confusión do usuario e a excesiva extensión da obra.

Pasemos agora ó dicionario *Vox*.

Á hora da traducción o principal problema que se nos presentou foi o da altísima coincidencia de voces que ten o galego en relación co castelán. Ademais de por motivos de estricta evolución lingüística, a gran semellanza entre as solucións do galego normativo e o castelán provén da necesidade de adopción nun momento determinado da lingua galega dun número elevado de cultismos, configurados en moitas ocasións sobre o modelo do español. A falta dunha cultura escrita suficientemente ampla en lingua galega xunto a unha deficiente normalización no uso do idioma deu lugar a unha situación de enorme complexidade xa que na lingua conviven solucións patrimoniais, as máis xenuínas do galego, xunto a solucións cultas, coincidentes co castelán e, polo tanto, con maior potencial de uso por parte do falante medio.

Ante este panorama, o lexicógrafo galego debe ser consciente de que ten de paliar, na medida do posible, a situación de fragilidade que este tipo de voces presenta. Así, ó contrario do que sucedía no Larousse, no *Vox* tratouse de ofrecer o maior número de traduccións con vistas á recuperación de voces e á promoción da riqueza do idioma galego.

Ademais, respectando sempre a precisión semántica e a adecuabilidade das equivalencias, no dicionario *Vox* optouse por privilexiar na traducción aquelas voces patrimoniais cun uso o suficientemente estendido na fala. Estes son os casos de, por exemplo, *doado* e *fácil*, *desartellar* e *desarticular* ou *desacougado* e *desasosegado*:

fácil 1. *adj.* (*Sencillo*) Doado, fácil (*pl.* fáciles): *Decir que no no es fácil, dicir que non non é doado.* 2. *adj.* (*probable*) Fácil: *es fácil que te den el trabajo, é fácil que che dean o traballo.*

desarticular *tr.* Desartellar, desarticular.

desasosegado, -da *adj.* Desacougado, desasosegado.

Sen embargo, se ben nos casos citados a apreciación da frecuencia de uso das voces dadas como primeira traducción non presenta dúbidas, non sempre é posible aplicar con corrección este criterio. En moitas ocasións a consideración de determinada palabra como usual na fala dependerá máis da propia experiencia da lingua que posúa o redactor ca duns datos contrastados, feito este que desestima a opción da prevalencia da solución diferencial na traducción.

3.2.2. *Equivalencia semántica das traduccións*

Na fase de traducción, ademais de fixar o número aconsellable de equivalencias, deben terse en conta outros criterios como son os da equivalencia semántica, sintáctica e estilística.

Así, a aplicación do criterio de equivalencia semántica consiste, na práctica, na reflexión sobre o carácter verdadeiramente sinonímico entre dúas traduccións para unha mesma unidade que se ha de traducir.

Polo que se refire á traducción ó ou do galego os problemas que hai que resolver para dar cunha exacta equivalencia semántica aumentan. Isto é debido ás deficiencias que o actual estado do corpus lexicográfico galego presenta. Así, a consulta dos dicionarios existentes pode sumirnos nun mar de dúbidas por mor da imprecisión nas definicións ou pola existencia de informacións contradictorias. Pensemos, por exemplo, na voz *argallar*. Se efectuásemos un seguimento desta entrada nas obras lexicográficas máis actuais, percorrido que non reproduciremos aquí por motivos de espazo, atopariámonos cunha gran variedade de solucións nas que salienta a desigual percepción de acepcións, as informacións contradictorias en relación á categoría gramatical ou importantes diferencias de matiz nas definicións. En última instancia traballar cunha lingua en proceso de consolidación forza ó traductor a unha serie de decisións dictadas en moitos casos polo sentido da lingua que este posúa.

3.2.3. *Equivalencia sintáctica nas traduccións*

Outro dos criterios importantes para asegurar unha boa traducción é o da equivalencia sintáctica. É dicir, a traducción debe ter o mesmo nivel sintáctico cá unidade a traducir. Así un verbo intransitivo ten que ser traducido por un verbo intransitivo, un adverbio por un adverbio, un substantivo singular por un substantivo singular, etc...

Sen embargo, non sempre é posible dar un equivalente sintáctico como traducción. Este é, a miúdo, o caso de substantivos singulares en francés que se traducen en plural en español e viceversa:

banlieue *nf.* afueras *fpl.*

gens *nmpl.* gente *f.*

Ás veces é preciso traducir un adxectivo francés por un sintagma preposicional ou unha relativa naqueles casos nos que o adxectivo francés non teña un adxectivo equivalente en español, como por exemplo:

adorateur, -trice *adj.* de adoración

Outro posible problema prodúcese cando é imposible dar unha tradución sintacticamente equivalente porque é necesaria unha frase. Este sería o caso de *dévolu*. A tradución desta palabra como *ojo* sería incorrecta. O máis lóxico é dar unha frase na lingua de partida para ilustrar a falta de equivalencia sintáctica:

— **dévolu** *nm*: **jeter son dévolu sur qqn/sur qqch**
echar el ojo a alguen/a algo.

En francés existe tamén o problema da rección preposicional dalgúns verbos. Por exemplo “*s’accouder*”. O máis pertinente neste caso non é dar a tradución xenérica “apoyarse” senón a construción coa preposición xa que é o que o usuario buscará traducir.

— **s’accouder** *vp* **s’accouder à** apoiar los codos en.

Finalmente é posible atoparse co caso dun verbo que xere unha tradución ó español non totalmente equivalente, por exemplo un verbo preposicional ou unha perífrase. Nestes casos o traductor debe limitarse a poñer a tradución que considere conveniente sen indicar o cambio de equivalencia sintáctica. Isto é o que sucede nas seguintes entradas:

s’enrayer *vpr.* [mécanisme] dejar de funcionar
enlever *vt* [veste] quitarse

enquiquiner *vt* (fam) dar la lata

Moitos dos problemas vistos non teñen lugar no caso da tradución entre o galego e o español, por mor da gran proximidade entre as dúas linguas. Con todo xorden algunhas dificultades en relación co uso non pronominal de certos verbos galegos. Vexamos, por exemplo, o caso

do verbo *ahogar*:

ahogar 1 *tr.-prnl.* Afogar: *ahogaron a los cachorros nada más nacer*, afogaron os cachorros nada máis nacer; *se ahogó en el río*, afogou no río. [...]

O carácter non pronominal do verbo galego nesta acepción aconsella ofrecer no artigo exemplos de uso co fin de evitar a posible interferencia lingüística por parte do usuario.

3.2.4. *Equivalencia estilística nas traducións*

Abordarei agora o criterio da equivalencia estilística. Poden determinarse, a grandes trazos, catro niveis de lingua: o culto ou formal, o estándar, o familiar e o vulgar. Nun dicionario bilingüe debe procurarse que as traducións posúan o mesmo nivel de lingua cá palabra que se traduce. Non obstante, cando isto non sexa posible debe darse un equivalente no nivel superior ó da palabra traducida, nunca inferior.

Así, para o caso do francés, temos, por exemplo, a palabra *allumeuse* pertencente ó nivel familiar da lingua. O primeiro impulso do traductor é ofrecer a equivalencia *calientapollas*. Sen embargo, tense que ter en conta o carácter vulgar desta voz en español. É dicir, a palabra española, dun nivel de lingua inferior, ten un uso socialmente máis comprometido cá palabra francesa. O correcto entón é ofrecer unha tradución axeitada ó nivel como *calientabraguetas*:

allumeuse *nf fam péj* calientabraguetas *f. inv.*

Malia as boas intencións hai que constatar que nun bilingüe francés-español atopámonos en numerosísimas ocasións ante a imposibilidade de ofrecer unha equivalencia estilística na tradución. Isto sucede polo feito de que en francés existe unha lingua familiar moito máis rica ca en español, lingua que se move, xeralmente sen transición, entre o estándar e o vulgar ou tabú. Pensemos, por exemplo, nas palabras *bigophone* ou *pub* que cómpre traducir en castelán por un nivel neutro:

bigophone *nm fam* teléfono *m.*

Pub *nf fam* anuncio; **la pub** los anuncios

En galego dáse unha situación semellante. O número de voces pertencentes ó nivel familiar é superior ó do español. Se se concibe o

diccionario bilingüe español-galego como un dos principais instrumentos de promoción do idioma, xa que no ámbito escolar é este o tipo de diccionario máis empregado, preséntanse algúns problemas. Así, se se quere chamar a atención do usuario sobre as variantes expresivas dun termo, as diferentes traducións deberán figurar na entrada de nivel neutro en español. É o caso da voz *dedo*:

dedo. 1 m. Dedo. **2 m.** (*del pie*) Deda *f.* **Dedo anular**, dedo anular, dedo do aro, sobriño *fam.*, medianiño *fam.* **Dedo corazón**, dedo maior, pai de todos *fam.*; **Dedo índice**, dedo índice, furabolos *fam.*; **Dedo meñique**, pequeniño, maimiño *fam.*; **Dedo pulgar**, dedo polgar, escachapiollos *fam.*, matapiollos *fam.*

Pola contra, no que se refire ó nivel de argot xuvenil o galego presenta un déficit importante. A recesión desta lingua en ámbitos urbanos indica un proceso de normalización lingüística cun futuro incerto. Pensemos, por exemplo, nas equivalencias de nivel neutro coas que se resolven termos como *camello*:

camello 1 m. (*animal*) Camelo. **2 m.** (*traficante*) Traficante (de drogas).

Ou *chuleta*:

chuleta 1 f. Costeleta. **2 f.** (*para un examen*) Apunte, apuntamento m.

Con todo, a falta de presenza nos dicionarios de voces argóticas ou naturais de ámbitos xuvenís, non quere dicir que estas non se produzan na fala. En relación con este feito, coidamos urxente un traballo de campo que permita enriquecer o léxico galego cos neoloxismos que a lingua da rúa produce e que outorgarán, sen dúbida, ós dicionarios galegos unha dimensión de actualidade e vitalidade. Trala enorme tarefa de fixar un estándar do idioma é preciso agora afondar nos rexistros familiares, vulgares e mesmo cultos ou formais co fin de transmitir ó lector en xeral e máis especificamente ós escolares, a idea dunha lingua áxil e versátil.

3.2.5. Criterios para a coordinación do texto bilingüe

A última fase no proceso de elaboración dun diccionario bilingüe é a coordinación. Logo da etapa de tradución nesta etapa decídese a estrutura final do artigo lexicográfico.

No caso do diccionario *Larousse* a coordinación constou de

dúas partes: coordinación 1 e coordinación 2. A coordinación 1 foi levada a cabo por un nativo da lingua de saída e a coordinación 2 por un nativo da lingua de chegada.

A misión do coordinador 1 foi a de efectuar un reagrupamento das acepcións en función das súas traducións. O usuario dun dicionario bilingüe non precisa saber como e en cantos sentidos se divide o termo que busca traducir, senón soamente de que maneira se traduce tal ou cal palabra. É pois importante, ademais do reagrupamento de acepcións, o ofrecer indicacións que sexan o máis claras posibles para facilitar a tarefa de consulta ó usuario. Este debe, en efecto, recoñecer mentres percorre o artigo o sentido da palabra (ou un contexto particular desta). Isto é posible a través dos indicadores de sentido.

Os indicadores de sentido consisten nunha palabra ou combinación de palabras que introducen unha nova acepción. Son pistas para separar claramente os distintos significados e van entre corchetes. Poden ser explicativos, contextuais ou sinonímicos. A seguir veremos exemplos das diferentes clases de indicadores empregados tanto no *Diccionario Larousse* coma no *Diccionario Vox*.

Indicadores explicativos

Pertencen ó tipo de indicadores explicativos exemplos coma os seguintes:

Larousse:

aleta *f.* -1. [de pez] nageoire *f.* -2. [de buzo] palme *f.* -3. [de nariz, coche] aile *f.*

Vox:

aba **1.** *f.* (*de vestido*) falda. **2.** *f.* (*de montaña*) falda, ladera. **3.** *m.* (*de sombreiro, tellado*) ala.

Indicadores contextuais

Os indicadores contextuais son palabras en relación sintáctica coa entrada. Poden ser, por exemplo, suxeitos ou complementos directos no caso de que a entrada sexa un verbo transitivo:

Larousse:

apresar *vt* -1. [SUJ: animal] saisir. -2. [SUJ: persona] capturer.

aventar *vt* -1. [cenizas, papeles, etc.] disperser. -2. [trigo] vanner

Vox:

acochar [...] **3. tr.** (*a galiña*) Cobijar.

chiscar **1. tr.** (*un ollo*) guiñar. **2. tr.** (*unha bebida*) probar.

Ou suxeitos e complementos preposicionais, no caso de que a entrada sexa un verbo intransitivo.

Larousse:

naufragar *vi* **-1.** [barco, persona] faire naufrage **-2. fig** [negocio] couler; [asunto, proxecto] échouer.

participar *vi* **-1.** [colaborar]: **participar (en)** participer (à). **-2.** [beneficiar]: **participar de** o **en** prende part à. **-3.** [compartir]: **participar de algo** partager qqch.

Vox:

posar **1. tr.** (*poñer*) dejar, poner, posar: *pousa o paquete enriba da mesa*, deja el paquete encima de la mesa. **2. intr-pnl.** (*paxaro, avión*) posar(se). **3. intr.** (*no fondo*) posarse: *as borras do café pousaron no fondo da cunca*. La borras del café se posaron en el fondo da la taza.

Cando a entrada é un adxectivo o indicador debe ser o substantivo ó que modifica, por exemplo:

Larousse:

rizado, da *adj* **-1.** [pelo] frisé(e). **-2.** [mar] moutonneux(euse)

Vox:

crecho, -cha **1. adx.** (*pelo*) Crespo. **2. adx.** (*persoa*) chulo, tieso: *non te poñas crecho que eu teño máis razón ca tí*. No te pongas chulo que yo tengo más razón que tú.

Se a entrada é un adverbio o indicador pode ser unha locución adverbial ou un verbo, adxectivo, participio pasado ou adverbio tipo ó que modifica:

Larousse:

desaforadamente *adv* **-1.** [con exceso] avec démesure. **-2.** [con furia]: **gritar desaforadamente** pousser des cris épouvantables.

Indicadores sinonímicos

Os indicadores sinonímicos son palabras, compostos ou ex-

presións que poden substituírse gramaticalmente pola entrada.

Larousse:

fortuna *f.* -1. [suerte] chance *f.*; **por fortuna** heureusement, par chance; **probar fortuna** tenter fortune. -2. [destino] sort *m.* -3. [riqueza] fortune *f.*

Vox:

carallada 1. *f.* (*troula*) Juerga: *están sempre de carallada*, están sempre de juerga. 2. *f.* (*molestia*) Jodienda: *sempre anda con caralladas amolando á xente*, sempre anda con jodiendas fastidiando a la gente. 3. *f.* (*insignificancia*) Tontería: *déixate de caralladas e traballa*, déjate de tonterías y trabaja.

Os indicadores de sentido nun texto bilingüe deben ser, ante todo, claros e contrastivos. Por este motivo na fase de coordinación debe prestarse especial atención a aquelas solucións sinonímicas que resulten de pouca axuda para o usuario. Así, por exemplo, ante unha entrada resolta do seguinte xeito:

délivrer 1. [prisonnier, pays] -liberar de, librar de
2. [établir] -expedir 3. [marchandise] -entregar

o coordinador debe formular unha mellora dos indicadores con vistas á clarificación do artigo. Os sentidos moi próximos ou polisémicos que poden presentar os sinónimos en relación coa entrada non resultan de grande utilidade. Pola contra, o emprego de indicadores contextuais mellora a claridade e a contrastividade entre as diferentes acepcións, xa que é unha palabra o que usuario precisa traducir e non un sentido. O resultado da entrada, tralo traballo de revisión do coordinador, sería o que segue:

délivrer *vt* -1. [prisonnier, pays] liberar; délivrer de fig [débarasser] librar de. -2. [certificat, passeport] expedir. -3. [marchandise] entregar.

En resumo, o traballo do coordinador 1 (nativo da lingua de saída) consiste, primeiro, en controlar que a palabra fose ben interpretada polo traductor e en comprobar que os indicadores engadidos polos tradutores sexan correctos. Finalmente debe proceder á compactación do texto bilingüe, reagrupando as traducións iguais baixo un só indicador xenérico ou suprimindo os indicadores no caso en que todos os sentidos da palabra teñan unha mesma tradución. Este é o caso, por exemplo, da entrada *abstrait*. O coordinador atópase

cun texto no que figuran tódalas acepcións da palabra coa súa correspondente tradución dando como resultado:

abstrait, -e adj 1. [*non concret*]

-abstracto

2. [*difficile à comprendre*]

-abstracto

3. [*non figuratif*]

-abstracto

Visto que as traducións coinciden en tódolos casos procédese á compactación das traducións:

abstrait, e adj. abstracto

A tarefa do coordinador 2 (nativo da lingua de chegada) é, basicamente, o control da calidade das traducións prestando atención a cuestións como a influencia da lingua estranxeira na tradución, a adecuación da tradución a tódolos contextos ou o carácter verdadeiramente intercambiable de varias traducións para unha mesma acepción. Periodicamente o coordinador 1 e 2 deben discutir puntos dúbidosos e chegar a unha solución de compromiso para dar un texto final coherente e correcto.

Ata agora vimos o traballo de coordinación analizando exemplos prácticos pertencentes, sobre todo, ó *Larousse*. No proceso de elaboración do *Vox*, se ben foron aplicados a grandes trazos estes mesmos criterios, existen algunhas diferencias notables. Lembremos que, o obxectivo final do labor da coordinación no bilingüe francés é a consecución dun dicionario de fácil manexo, atendendo sobre todo ás necesidades prácticas do usuario. O reto que ten que afrontar un bilingüe galego é outro. Ademais de procurar unha máxima axilidade e claridade, a finalidade dun dicionario entre linguas cun estatuto tan desigual pasa necesariamente por unha busca de promoción da lingua minorizada. Isto tradúcese na práctica por unha maior atención ás posibilidades de tradución de cada unha das acepcións. É dicir, se no *Larousse* se optaba por deixar unha soa tradución no caso no que tódalas acepcións coincidisen, aínda habendo máis dunha tradución nalgunha acepción, no *Vox* invéstigase ó máximo a existencia de equivalencias, malia o feito de que en moitas ocasións a súa frecuencia de uso sexa mínima. Pensemos por exemplo no verbo *quedar*. A tradución ó galego podería resolverse cunha soa equivalencia:

quedar *intr.-prnl.* Quedar(se)

Sen embargo, esta opción suporía unha marxinação doutras solucións propias do galego como *ficar* ou *acaer*. A decisión de incorporar estas voces supón un aumento considerable do espazo do artigo que pasa a conter nove acepcións:

quedar 1 *intr.-prnl. (permanecer)* Quedar, ficar: me quedé en casa, fiquei na casa. **2** *intr.-prnl. (pasar a estar)* Quedar, ficar: *el coche quedó deshecho*, o coche ficou desfeito. **3** *intr. (faltar)* Quedar: *nos queda media hora*, quédanos media hora. **4** *intr. (haber)* Quedar: *aún nos queda dinero*. Aínda nos queda diñeiro. **5** *intr. (estar situado)* Quedar, ficar: *mi casa queda hacia el río*, a miña casa fica contra o río. **6** *intr. (acordar)* Quedar: *quedamos en ir*, quedamos en ir. **7** *intr. (sentar)* Quedar, acaer: *ese pantalón es el que mejor te queda*, ese pantalón é o que mellor che acae. **8** *intr. (citarse)* Quedar: *¿Quedamos esta noche?*, ¿Quedamos esta noite? **9** *intr. (retener)* quedar, ficar: *me quedé con su libro*, fiquei co seu libro.

É dicir, en troques de elixir a primeira opción, que unifica tódalas acepcións nunha tradución xenérica, decídese dar cabida a tódalas posibles equivalencias, aínda cando isto supoña unha maior extensión da obra e complique, en certa medida, o manexo por parte do usuario.

4. Conclusión

Logo deste breve percorrido polas diferentes fases de traballo ás que se enfrenta a lexicografía bilingüe, coido ter demostrado, ou alomenos suxerido, a diferente natureza das solucións entre un dicionario entre linguas consolidadas e outro desde unha lingua aínda en proceso de normalización e normativización. A principal distinción reside no feito de que se ben no primeiro caso o traballo se organiza en criterios prácticos, marcados por un desexo de didactismo e de comercialidade, como sucede no dicionario *Larousse* analizado, no segundo atopámonos cunha mancha de problemas adicionais á empresa, arriscada de seu e tantas veces insatisfactoria, de elaborar un dicionario bilingüe.

Dacabalo entre o modelo do dicionario de uso e o dicionario normativo, o lexicógrafo dun bilingüe coma o Vox ten de paliar, na medida do posible e guiándose moitas veces pola súa propia intuición ou pola experiencia da lingua que posúa, as carencias que a lingua galega, aínda non posuidora dun Tesouro lexicográfico plenamente fixado, presenta.